

ADATOK AZ IRÓI TULAJDONJOG HAZAI TÖRTÉNELMÉHEZ.

I.

Azon időben, midőn még a könyvnyomdászatnak világeseményű jelentőséggel bíró műipara feltalálva nem volt, midőn az elmének irodalmi kincsei még csak fáradsalmas és roppant idő rabló másolatok útján terjesztettek, — azon időben mások szellemi műveinek átkölesöznzése, lemásolás általi többszörözése, nemhogy tiltva nem vala, de törvényes szabályok kedvezésében is részesített. Nevezetesen a párisi egyetem 1323-diki szabályai szerint, egy ottani könyvtáros sem tagadhatta meg könyvét attól, ki azt lemásolni akarta, ha kézi zálogul az írott mű értékének megfelelő biztosítékot tőn le.*) Hanem a könyvnyomdászat föltalálásával újra ébredt szellemi élet folytán egészen más viszonyok állottak be. Ezen esemény idézte elő az irodalmi termékek forgalmát; ekkor kezdtek jöni az írói tisztelet-díjak is gyakorlatba; de ugyan ez időtől veszi kezdetét az utánnnyomás európai történelme is.

A nyomdászat iparüzlete lendületnek első Németországon indulván, ugyanott kapott lábra az utánnnyomás is, vagyis a nyomtatványokban megjelent irodalmi és művészeti termékeknek a jogszerű kiadó-tulajdonos s illetőleg jogutódja tudta és beleegye-

*) Laboulaye: „Etudes sur la propriété littéraire en France et en Angleterre“ című műve szerint.

zése nélkül, más által, nyereszkeség végett sajtó útján önkényesen eszközölt újabb többszörözése is. Már Luther Márton bocsátott ki az epistolák és evangéliumok magyarázatát képező munkájának kiadásakor „Eye Vermannung an die Drucker“, melyben szemrehányólag kifakadva mondá: „Ugyan mi az már édes nyomdász urain, hogy egymást oly nyilvánosan raboljátok és lopjátok és egymást így megrontjátok!“ Kétségtelenül már Luther korában elterjedt volt a tudalom arról, hogy az utánnyomás — jogtalan s á g; de a fennállott jog nem biztosított elegendő oltalmat az ellen; elmélet és gyakorlat hiában ragaszkodott majd a római polgári, majd a canoni joghoz, s hiában igyekezett az utánnyomást tulajdonjogi sérelem- és injuriaként üldözni, e részben még az akkori fenytőjog és a német birodalmi törvények is megtagadták segítségüket. *) . . . Csak az irodalom iránt hajlandósággal viseltető hatóságok által a veszélyezett szerző és kiadó-tulajdonosok részére adományozott szab ad al m a k valának azok, melyek eleintén az utánnyomás ellen némi menedéket, biztosítékot szolgáltatottak. Az első ilyenmű kedvezmény 1469-re tétetik, a midőn a művelt Velenceze böles tanácsa a német Speier Jánosnak egy oly tartalmú nyílt levelet adatott ki, hogy „a legközelebbi öt év alatt híres Velenceze városa határain belül nevezett János mesteren kívül senki más ne merészelje a könyvnyomtatás mesterségét üzni.“ Ez által Velenceze tanácsa szokott éles belátásával azt ismerte el, hogy a nyomdászatnak akkor még ritka új találmanya s ezzel a könyvkiadási üzlet minden kedvezéssel és segélylyel gyámolítandó. Eleintén tehát csak nyomdászati szabadalmak védtek az irói s kiadói tulajdonjog szentségét az utánnyomás visszaélésétől. Később a szabadalmak egyes nyomtatványok kiadására is vonatkoztak. Ilyenmű legrégibb német szabadalomnak — a bambergi püspök Henrik által a bambergi miséskönyvre 1490-ben adottat mellőzve, — azt említik, melyet 1501-ben a birodalmi kormány gandersheimi Hros with a a „szelleműs“ apácáznak munkáira adatott ki, mely munkák akkoriban mint felfödözött német érdekes régiségek nagyon kapósak voltak, melyeket azonban

*) Lásd: „Das Verlagsrecht mit Einschluss der Lehren von dem Verlagsvertrag und Nachdruck nach den geltenden deutschen und internationalen Rechten. Von Dr. Oskar Wächter. Stuttgart: 1857/8.“

most már az utánnomás veszélyétől alig lehetne valami nagyon féltetni. *) Ezután több német fejedelmek, 1518-ban a bajor hercegség kormánya is, s később Lipcse város tanácsa kezdtek a szabadalmakat az utánnomás ellen az illetők kérelmére osztogatni. Ezen szabadalom-osztogatásnak akadunk nyomaira hazánkban is, már a Mossóczy és Telegdy által összeállított magyar törvénykönyv is Nagy-szombatban 1584-ben „cum S. C. R. M. gratia et privilegio“ adatván ki. Mignem aztán a XVIII. század végefelé a törvényhozások is megkezdtek a szerzők és jogszerű kiadók támogatását, mi tekintetben Szászország (1673) és Hannovera (1686) mentek jó példával előre. S miután Mária-Terézia és József császár is **) eltilták a belföldi munkák jogosítlan utánnom-

*) Az ismeretes német humanista s az első koszorús császári német költő Celtes Konrád volt az, ki a nevezett apácának tulajdonított művek pergament codexét X-dik századbéli irással 1491-ben Regensburgban a benecések kolostorában felfedezte, s 1501-ben Nürnbergben kiadta. Ezen művek után ítélve, Hroswitha a X-dik században Németországban élénkebb irodalmi tevékenységet fejtett ki, mint bármely férfikortársa. Ő a latin nyelvnek elegáns kezelése, a görög s római classici irodalomnak s régészetnek alapos és széles ismerése, másfelől pedig a latin nyelven irt legendái- és comedíaira nézve választott műalakok eredetisége tekintetéből kitűnve, három századon keresztül a német irodalom történetének egyik legnépszerűbb alakja volt, úgy hogy vele s műveivel számos későbbi író foglalkozott, műveinek legjobb s legújabb kiadását Barack A. K. rendezvén 1858-ban sajtó alá. A legutóbbi időben azonban Hroswitha irodalmi érdemeinek századokon keresztül tündöklő fényére homály borult, előállván A s c h b a c h József a német régi irodalom egyik alapos és óvatos buyárlója „Roswitha und Conrád Celtes, Wien 1867“ című művével, melyben kétségbe vonta, hogy az illető művek a X-dik században Roswitha által irattak volna, s bebizonyítani igyekezett, hogy Celtes talált ugyan munkát a nevezett kolostorban, de azt megsemmítette, s hogy az apácának tulajdonított és világot látott codexet — mely állítólag Münchenben ma is létezik, — Celtes és társai készítették XVI-dik századbéli tükélylyel és alapossággal, egyedül azon czélból, hogy az olaszoknak megmutassák, miként még a X-dik században is, tehát azon időben, midőn az olaszoknál a költészet és művészet a süllyedés legalsó fokán tengődött, a német földön még a nők is úgy tudták a latin nyelvet kezelni, mint sehol másutt.

**) Eleinte József császár is oly nézetben volt, hogy a könyveknek korlátlan utánnomása által az irodalom s ezzel a közművelődés előmozdítatik, és csak miután felhívására számos előkelő író és nyomdász ez ügyben véleményét előterjesztette, — tért át más nézetre.

mását, — 1794-ben a porosz Landrecht is eltiltotta még a nem szabadalmazott belföldi irodalmi termékek utánnomását is. Végül 1818-ban a fennállt német szövetség is megkezdte ez irányban tévékenységét, melynek eredménye azonban csak később, ú. m. az 1832. 1837. 1841. 1845 s az 1856-diki években hozott s az osztrák-magyar monarchiában is érvényesített szabályokban, s legutóbb a szerzőjogok oltalmáról irodalmi s művészi művekre nézve 1864-ben készített bizottsági javaslatban mutatkozott, mely javaslat azonban a bekövetkezett politikai események következtében elejtetvén, életbe nem léphetett. Ennek alapján 1868-ban az északi német-szövetségi parlament bizottsága által egy más javaslat szerkesztetett, de a parlamentben még eddig nem tárgyalott. Szászországban 1844-ben, Bajorországban pedig 1847-ben hozattak az irói tulajdonjog védelmére újabb törvények.

Európának a német földön kívüli államaiban csak a német ntézkedések után kezdetett az irói tulajdonjog szabályoztatni, meg ihatóztatván különösen az irói tulajdonjog t a m a. Angliában legelőször az 1709 és 10-ik évi parlamentben tárgyalatott s hozatott törvény másolati jog (copy right) czím alatt az irói tulajdonjogi nak az utánnomások elleni védelmét illetőleg, s 1814-ben pótlólag ismét szabályoztatott a szerző joga. Franciaországban az 1777-ben az irói tulajdonjog biztosítására hozott törvényt a francia forradalom mint kiváltságot eltörölvén, a nemzeti convent 1793-ban általános törvénynyel állapította meg az irói tulajdonjogot, de Napoleon azt az 1810 február 5-ki törvény által módosítá. E tárgyban 1854-ben ismét újabb törvény hozatott, mely kevés változtatással 1858-ban Törökországban is életbe léptetett. 1864-ben a szerzőjog védelme érdemében Brüsszelben nemzetközi értekezlet tartatván, ennek eredményeit legelőször Franciaország sietett fölhasználni, a mennyiben ott még az évben az irói tulajdonjog ismét újabb és teljesebb védelmét biztosító szabályozásra talált. Legújabbban már alig van európai polgáriasodott állam Magyarországon kívül, hol az irói tulajdonjog részletes törvény által védve ne volna. Sőt Franciaország iróinak és művészeinek szerzőjogát még határain kívül is — a külföld legtöbb államaival — többek közt az osztrák-magyar monarchiával is — kötött nemzetközi kereskedelmi szerződvénye által is gon-

dosan védelmezi. *) Északamerikában az Egyesült-Államok által 1831 február 3-án hozott törvény által szabályoztatott az írók s kiadók tulajdonjoga. Ugyanazon törvényhozás elé 1869-ben egy javaslat tényszerűen egy nemzetközi kölcsönös kiadói jog elismerése és életbeléptetése tárgyában, s e javaslat, mely állítólag a követségek útján az európai s délamerikai államok kormányaival is közöltetett, sok viszhangra talált. **)

Nem lévén feladatom a szerzőjog védelmének európai történelmét állítani egybe, a fölbbieket a lehető legösszeszeritottabb keretben csak azért kívántam előrebocsátni s mintegy felidézni t. olvasóim emlékezetében, mert a szerzőjog védelmének történeti fejlődése az osztrák-magyar monarchiában közvetlen összefüggésben áll annak európai fejlődésével^{3*)} s így a fölbb előadottakban

*) Lásd: „La propriété littéraire et la convention de 1864. Par Eugène Peschier Genève. Agence de publicité Véréssoff et Garigues“ című munkát.

**) Az északamerikai egyesült államok képviselőházába benyújtott törvényjavaslat egy nemzetközi kiadói jogrendszer felállítására nézve, határozatait a kölcsönösség elvére alapítja. Ezek szerint, külföldi írók az Egyesült-államokban védenek, ha ezek hazájában is védelmet talál az amerikai írók kiadói tulajdonjoga. Azonban külföldiek műveinek amerikai kiadók vagy oly kiadók által, kik az Egyesült-államok polgárai, kell kiadniok. A fordítás joga is fentartva marad a külföldi tulajdonos részére, ha a mű eredetije valamely amerikai kerületi törvényszéknél, megjelenésétől számítandó négy hó alatt, registráltatik, s egyszersmind annak egy példánya a congressus könyvtárába beadatik. Ezen fölül szerzőnek az eredeti kiadmányban nyilvánítani kell a munka lefordítása iránti szándokát s azt hat hó alatt keresztül vinni, a fordítmányt amerikai kiadónak átadni, s azt amerikai nyomdász által nyomtatni tartozik. Mindenik esetben föltételeztetik, hogy szerző hazájában amerikai írók ugyanazon jogokat élvezik. Egyes kötetek teljes munkák gyanánt tekintetnek, ha külön egyenként jelennek meg. Ez lényege ama javaslatnak

3*) Az írói tulajdonjog védelmének fejlődésére lényeges befolyással voltak és vannak azon nézetek, melyek az utánnomás természete iránt jogi szempontból nyilvánultak s melyek szerint a szerző jogát származtatták és származtatják. Valamint az utánnomás minősége felől—miként már föllebb érintettem,—elejétől fogva eltérők valának a vélemények: ugy a szerzőjog származtatására nézve is különböző elméletek állítottak fel a jogtudósok és bölcészek által. Ezek majd mindannyian Luthertől kezdve, Kanton, Fichten s Hegelen keresztül le egészen a legújabb időbeli tudósokig, más-más indokokból védelmezik a szerzőjogot, mint az az e tárgyban már gazdag íro-

foglaltak mintegy általános részeül szolgálnak ama fejlődés történelmének, melynek különös részétül az alább következő hiteles adatokat sorolhatom elő.

II.

Ausztriában az irodalmi és művészeti jogoknak biztosítására, különösen pedig a könyveknek az utánnyomástól megvédésére 1775-dik évben adtak ki először legfelsőbb parancsra körrendelet útján szabályok az örökös tartományokra nézve, melyekhez akkor a temesi bánság is tartozónak állítottott. *) Ezen szabályok szerint, a belföldi jogszerű kiadó kiadványainak utánnyomása, nehéz és a körülményekhez képest súlyosbitandó büntetés terhe alatt törvényszerűleg megtiltatott, — kivéve azon esetet, ha példányok hiánya vagy tulságos ár miatt arra engedelem adatnék. E tilalmat az 1781 január 13-dikán kiadott körrendelet azon további függelékkel erősítette meg, hogy minden könyvnek vagy sajtó alá adandó iratnak belföldi szerzője vagy kiadója az utánnyomás ellen leghathatósban védessék; ellenben külföldi könyvvel, melynek behozatala megengedtetett, minden nyomdász, mintegy negotiummal szabadon rendelkezhetik, még akkor is, ha az illető mű már egy vagy több belföldi nyomdász által kiadatott volna.

dalomból ismeretes. Minthogy nem czélom ezuttal az anyagi szerzőjog történelmének sem általános sem bírálatos előadásába ereszkedni, röviden csak annak felemlítésére szorítkozom, hogy egybevetve a szerzőjog forrása iránt fenforgó különböző nézeteket, leginkább háromféle elméletre alapítja a tudomány a szerzőjogot. Az első a valódi tulajdonjog, a második a kizárólagos vagyoni jogi haszonvétel elmélete, a harmadik elmélet a szerzőjogot a személyes szabadságból és a becsülethez való igényből származtatja. Az első elmélet a legelterjedtebb, s régibb és újabb törvényhozások által is leginkább elfogadott, s melynek *L a b o u l a y e* is főleg idézett művében egyik leglelkeseb apostola, — mennyire igazsággal, s mennyire állja ki egyáltalán ezen elmélet a szigorú jogi bírálatot: nem ide tartozik vitatni. A második elméletet főleg *W ä c h t e r*-nek főleg már szintén idézett nagy hírű műve védi. Végül a harmadikat *H a r u m* Péter korábban pesti, jelenleg innsbrucki egyetemi tanár „Die gegenwärtige österr. Pressgesetzgebung“, etc. című, a szerzőjogot éles elmével fejtegető művében kezdte újabb időben tárgyalni, mely elmélet ezen szakirodalomban szintén egészen mai napig fentartotta magát.

*) A cs. és kir. publ. pol. directorium egykorú s későbbi iratai szerint.

Mi Magyarországot illeti, itt, talán a sajtónak mostoha viszonyai miatt az utánnyomás ellen semmiféle tényleges rendelet egészen 1793-ig nem létezett. Némely munka kiadására itt is — mint főleg már említém — szabadság adatott: de e szabadság kivételes magánjoga sem védett kellőleg. 1793-ben azon eset fordult elő, hogy Takács Ádám gönyi ref. lelkésznek, — ki a magyar protestáns egyházi irodalom történelmében ismeretes helyet foglal el, — Paczkó pesti nyomdász által kiadott jeles halotti beszédeiből az első kötetet Landerer Mihály könyvnyomdász utánnyomatta, s azt okozta, hogy Paczkó az emiatt vallott kárral eljészve, a halotti beszédek második részét kiadni nem akarta, attól tartván, hogy Landerer majd ezt is utánnyomatja. Ennek folytán Takács esedezett a magy. kir. helytartó tanácsnál, hogy halotti beszédei második részének utánnyomása Landerernek egyelőre megtiltassék. Ezen ügyet a magy. kir. helytartó tanács legfelsőbb helyre terjeszté fel. Mely eset alkalmából a magy. kir. udvari kancellária, az akkori cs. és kir. publ. pol. directorium egyetértésével, 1793. október 18-án 12.157 szám alatt ő felségéhez oly értelmű legalázatosb felterjesztést tőn, hogy a német örökös tartományokra nézve fennálló — fönebb érintett — szabályok Magyarországra is kiterjesztessenek, — s ezek alapján a körülményekhez képest kiszabandó súlyos büntetés és az első — a jogszerű — kiadó munkája utánnyomásából okozott kár megtérítésének terhe alatt, Magyarországon az ott kiadott munkák utánnyomása körhirdetmény által megtiltassék. Ezen felterjesztést ő felsége legkegyelmesebben helyben hagyván, erről a helytartó tanács 1793-dik évi november 4-én 12.157. szám alatt kelt udvari rendelvénnyel további intézkedés végett értesítetett.

Az utánnyomás elleni védelem tekintetében Magyarország és a német örökös tartományok közt kívánt viszonyosságra nézve a magy. kir. udv. kancellária ő felségéhez azon további legalázatosb felterjesztést tette, hogy Magyarországon — „mely bár ugyanazon fejedelem alatt áll, de a német tartományoktól mégis különböző ország“ — a célzott viszonyosság abban állapíttassék meg, mely szerint az utánnyomás az örökös tartományok és Magyarország között szabad és megengedett legyen, úgy, miként az, ezen örökös tartományokban a külföldi nyomtatványokra nézve fennáll. Ő felsége azonban

ezen felterjesztés helyett a direktorium azon javaslatát méltóztatott helyben hagyni, hogy a német örökös tartományokban eredetileg kiadott nyomtatványok utánnyomásának tilalma Magyarországon is ép úgy s azon szigorral tartassék fenn, mint az az összes német örökös tartományokban megtartatik s viszont hasonlókból a német örökös tartományok egy lakosának se engedessék meg valamely eredetileg Magyarországon nyomtatott munkát bármely módon is utánnyomatni és ez által a jogszerű tulajdonos kárára — legyen az szerző, kiadó vagy egy harmadik szerződött fél, — tiltott nyereséget szerezni. Ellenben azon munkákat, melyek eredetileg az örökös tartományokon kívül jelentek meg és e tartományok könyvvizsgáló hivatalai által a birodalomba bebocsáttattak: a magyar könyvnyomdászoknak ép úgy, mint az örökös tartománybelieknek, szabadságukban álljon a miként és a hányszor akarják utánnyomatni és utánnyomatukat tetszésük szerint árubaocsátni; a nélkül, hogy a korábbi utánnyomató a későbbit — legyen az magyar vagy német, — szenvedett rövidség és kár miatt bepörölhetné. Ezen legf. határozat a magyar helytartótanácsal 1794. január 7-én 14.659. szám alatt kelt udvari rendelettel kihirdetés végett szintén tudattatott.

E két rendbeli legf. rendeletek azok, melyeken alapúlnak a magyar kir. helytartótanácsnak 1793 november 22-én 27.463 szám alatt s 1794 január 24-én 1812 szám alatt kelt intézkvényei az irói jog védelme tárgyában Magyarországon; — ezekhez járúlván még a magyar kir. helytartótanácsal 1831 ápril 22-én 4323 szám alatt közölt s 1831 ápril 9-kén kelt azon legf. határozat is, melyel a fönnebb említett viszonyosság a rajzolatokra és rézmetszetekre is kiterjesztetett, kivevén a szépirodalmi folyóiratok mellett kiadni szokott divatképeket és rajzolatokat, ha azok különben a szabályok és censura ellen nem vétnek.

Mintán időközben e tekintetben a külföldi törvényhozás nagyobb haladásnak indult, a mennyiben a szerzőjogra nézve széltere rendszeres törvények alkottattak, — s miután továbbá a sajtó és művészeti viszonyok Magyarországon is jobbra fordultak: az irodalmi és művészeti jogok biztosításának szükségessége, különösen az irodalmi körökben, nálunk is mindinkább érezhetővé vált.

Ennek következtében a Kisfaludy-társaság az 184^{3/4}-dik évi országgyűléshez az irói jogok biztosítására törvényjavaslatot nyújtott be.

Ezen javaslatot — miután azt főleg Szemere Bertalan rendszeres aiaiba öntötte, — a rendek némi módosítással elfogadván, 1844-ik évi november 9-ki ülésükből, — tehát már az országgyűlés végnapjaiban, szentesítés végett legfelsőbb helyre fel is terjesztették. Azonban a magyar kir. udvari kancelláriának országgyűlési bizottsága e fölterjesztést oly nézetel kíséré ő felsége elé, hogy miután ezen ügy — mely külföldön is mindenütt, hol szőnyegre került, hosszabb tárgyalásokat von igénybe, — mind magában véve, mind horderejének következményeinél fogva sokkal fontosb, mintsem hogy arról ezen bizottság csakhamar kimerítő véleményt adhatna, s annak azonnali elintézését kérhetné: ugyanazért ez ügyben előbb a magyar kir. helytartótanács és könyvvizsgáló hivatal meghallgatandó s tüzetes tárgyalás alá Bécsben azután veendő és fölötte a legfelsőbb határozat csak a következő országgyűléssel lenne tudatandó.

Ő felsége a bizottság e véleményét 1844. november 13-án kelt legfelsőbb határozatával helybenhagyni méltóztatván, — ennek folytán aztán a törvényjavaslat, kimerítő véleményes jelentés végett a helytartótanácsához ugyan leküldetett; — de az ország törvény nélkül maradt!

A magyar kir. helytartótanács a központi könyvvizsgálószék ebbeli véleményes jelentését 1845 april 8-án 12,109. szám alatt a magyar udvari kancelláriához fölterjesztvén, — a könyvvizsgálószék módosításainak tekintetbe vételével e törvényjavaslat tárgyában a legalázatosb fölterjesztés már készítettett, midőn Apponyi György gróf akkori főkorlátnokhoz egy, 1846 october 19 én kelt legfelsőbb kézirat érkezett, melylyel a német örökös tartományok az irodalmi és művészeti tulajdonjog védelmére ugyanazon napon kiadott törvény oly fölhívással küldetett le, hogy az a magyar kir. udvari kancelláriánál tárgyalassék, s azon kérdés iránt, ha vajon e törvény Magyarországba is behozathatnék-e és minő módosításokkal s úton-módon hozathatnék be, jól megfontolt javaslatot tegyen, — minek fölterjesztése az 1847. márczius 29-én kelt legf. kézirattal is szorgalmaztatott.

Amaz előbbi legf. kézirat következtében tehát a magyar kir. helytartótanácsnak korábbi fölterjesztvénye visszaküldetett, oda útsíttatván, hogy a kérdéses törvényjavaslatot — figyelemmel az örö-

kös tartományokban fennálló szabályokra, — újabb tárgyalás alá vegye.

A nevezett kormánysszék ebbeli újabb jelentését s illetőleg a kir. könyvvizsgáló főhivatalnak véleményét 1847. július 27-dikén 30,741. szám alatt Bécsbe fölterjesztvén, ez a magyar kir. udvari kancelláriánál beható tárgyalás alá vétetett, s már a jövő országgyűléshez e tárgyban intézetni szánt kir. leirat tervezete is, — mely épen J á s z a y Pál udvari titkár oly korán elhunyt hazai történésztünk jeles tollából folyt, — elkészítetett; — hogy-hogynem azonban, valószínűleg az időközben megnyílt 1847/8-ik évi országgyűlésen szőnyegre került fontosb közjogi és politikai kérdéseknek előtérbe nyomulása miatt, a további tárgyalások félbenhagyattak, — s így azaz irói tulajdonjog Magyarországon még 1848-ban sem tudott törvényes védelemhez jutni! . . .

A múlt 1850-dik évtized első felében, midőn az akkori rendszer az unificatio művét az osztrák birodalmi törvények és rendeletek általános kiterjesztésével, az országos törvények, eljárások és törvényes szokások kiszorításával megkezdte volt, — az irodalmi és művészeti tulajdonnak a jogosítlan közzététel, utánnyomás és utánképezés elleni védelmére 1846 october 19-én kelt legfelsőbb nyílt parancssal kiadoti — s már fölebb idézett — osztrák törvény, mint az 1852 november 29-én kelt legfelsőbb nyílt parancssal Magyarországra behozott ausztriai általános osztrák polgári törvénykönyv 72-ik szám alatti függeléke, de úgyis mint az 1852 május 27-diki legfelsőbb nyílt parancssal Magyarországra szintén behozott osztrák büntető törvénykönyvvel kapcsolatban levő szabályzat, Magyarországon is hatályba léptetett; — ez alkalommal az utóbb érintett büntető törvénykönyv határozatai által azon változást szenvedvén, hogy 21. 25. 26. 29. (részben) 30. (részben) 31. 33. (részben) és 34. §§-ai helyett a büntető törvénykönyv 467-ik §-a hozott alkalmazásba.

Időközben ezen osztrák szerzőjogi törvénynek némi fogyatkozása tapasztaltatván, ez iránt a cs. kir. igazságügy-miniszterium által 1858-ban a magyar tud. akadémia megkérdetett. Az akadémia figyelemmel arra, hogy ezen osztrák törvény alkotásánál az 1844-diki magyar törvényjavaslat is használatott, ezen osztrák törvényen csak némely helyek szabatosb kifejezése s a magyarországi sajtóviszonyok tekintetéből véleményezett — főleg

a színmű-előadási jogra vonatkozólag — bizonyos módosításokat. Ezen akadémiai vélemény némi eredményeül tulajdonítható aztán azon rendelkezés, melynélfogva az 1858. december 27-diki miniszteri rendelvénnyel a német szövetségi gyűlésnek az irodalmi és művészeti tulajdon védelme tárgyában 1856 november 6-án és 1857 márczius 12-én hozott határozatával az osztrák törvény 8. és 14. §§-ai, a színmű előadási jog védelmére és a szerzőjog tartamára nézve megváltoztattak s illetőleg megtoldattak.

Az 1860. october 20-diki legfelsőbb határozatok nyomán átalakult országos viszonyok folytán hazánkban az osztrák törvények, melyek magyar törvényekkel és törvényes szabályokkal helyettesíthetők voltak, fő részben hatályon kívül tétettek. Az 1862-dik évi országbirói ideiglenes törvénykezési szabályok első, a polgári magánjogot illető anyagi részének 19 — 23-dik §§-eiben „vegyes intézkedésekről szólván, ezen cikelyekben soroltnak fel azon osztrák törvények, melyek Magyarországon még továbbra is érvényben hagyatnak. Utoljára a 23. §. ekként hangzik: „végre kijelentetik, miszerint az ész szüleményei is oly tulajdont képeznek, mely a törvény oltalma alatt áll.“ Ezen kijelentés alapján védelmeztetett, hogy az országbirói ideigl. törvénykezési szabályok az érintett osztrák szerzőjogi törvényt is fentartották, miután más törvényes szabályzat e tekintetben mire az országbirói határozatok — épen a fenhagyott osztrák törvények felsorolása közben — hivatkozhattak volna, nem létezett. De ha kétségtelen nem lett volna is ezen osztrák törvénynek az országbirói szabályok által történt ideiglenes helybenhagyása, mulasztatlanul kívánta volna annak fentartását a mindennapi szükség is, épügy miként például kívánták a hazai ipar érdekei az 1859-diki osztrák iparrend fenhagyását; mert hazánkban most már évenként ezrekre menő irodalmi és művészeti művek jelennek meg, melyek a törvény oltalmát egy perczig sem nélkülözhetik; de azon szerző- s kiadói jogok, melyek e törvény hatálya alatt keletkeztek, s ez által biztosítva valának, sem fosztathatának meg ezen törvény oltalmától mindaddig, míg ennek helyébe folytatólag más törvény nem jöendett alkalmazásba.

1863-ban Dessauer Gyula ujbpesti rabbi kérelmezte, hogy „Punktirter Raschi“ czimű, sajtó alatt levő bibliai munkája az utánnyomás ellen megvédessék, s illetőleg hogy kiadása védlevél által

az utánnomás ellen biztosíttassék. Dessauer folyamodása legfelsőbb helyre terjesztetvén, a fennállott magyar kir. udvari kancellária által, ugyanazon évi szeptember 3-án 564 elnöki szám alatt kelt udvari rendelvény tartalma szerint akképen intéztetett el, minélfogva folyamodónak, ha a törvény oltalma alatt álló s ez által védve levő szerzőjogában utánnomás által háborgattatnák, — mi ellen a törvényre hivatkozva, könyvében is óvást tehet, — szabadságában áll, „a törvény értelmében, jogai további biztosítására s netaláni kármentesítése végett illetékes bíróságánál lépéseket tehetni.

Ezen eset alkalmából az akkori kormány-körökben szóba hozott, hogy nem lenne-e észszerű a magyar kir. helytartótanácsnak a szerzőjogi törvényjavaslat fölötti 1847-ik évi felterjesztését újabb tárgyalás alá venni. Ezen magyar törvényjavaslat tárgyalása azonban már 1847-ben oly stádiumba érven, miszerint abban a további intézkedés már az országgyűlési teendők körébe vág, — tárgyalásának újra fölvétele annyival is inkább elhalasztandónak tartatott alkalmasb időre, minthogy éppen akkoriban volt a frankfurti német szövetségi gyűlésnél a fönnebb említett általános német szerzőjogi törvényjavaslat készítése folyamatban, mely felől várható vala, hogy miként a német általános kereskedelmi törvénykönyvvel is történt, Ausztriában is közelebbi figyelembe vétetik. De ezen új törvényjavaslat elkészítésének bevárása azért is ohajtatott, mivel irányában remény tápláltatott, hogy az, az e tekintetben legújabbán sokat tisztult európai nézeteknek színvonalán fog állani, s hogy ennélfogva abban a dolog érdemét illetőleg, oly elvileges kérdések is fognak megfejtetni, melyek egyaránt érintetlenül maradtak mind a száz, mind a porosz régibb codificatióban, melyek után a magyar törvényjavaslat is—úgy miként a belga után a magyar 1848-diki sajtótörvény—készült, mind pedig a mostani osztrák törvényben, mely emezek mintájára szerkesztetett.

Épen husz évre azután, hogy 1847-ben a magyar szerzőjogi törvényjavaslatnak tárgyalása félbenszakasztott, a buzgó Kisfaludy-társaság ismét felvette ama tárgyalás fonalát 1867 márczius 26-dikán tartott havi ülésében. Kebeléből egy (Toldy Ferencz úr elnöklete alatt, Pulszky Ferencz, Gyulai Pál, Tóth Lőrincz és Vadnay Károly urakból állott) bizottságot küldött ki, mely az

érintett törvényjavaslatot a meglevő anyag és munkálatok*) nyomán újra átdolgozza. Ezen bizottság feladatának rövid idő alatt megfelelően, dolgozatát, „törvényjavaslat az írói és művészeti tulajdonjog biztosításáról“ czim alatt, a magyar kir. igazságügyminiszteriumnak ugyanazon évi június hóban kelt felhívására, ennek átadta volt, ez pedig e törvényjavaslatot még az évben a törvényhozás elé terjesztette, melynek azóta tárgyalására vár.

A hazai irodalom és művészet magas érdeke epedve kívánja, hogy e tárgyalás már sokára ne halasztassék.

DR. KELEMEN MÓR.

*) De tudomásom szerint, a nélkül, hogy a kormánynak 1847-diki munkálatai is használtattak volna.